

Отримано: 02 вересня 2019 р.

Прорецензовано: 12 вересня 2019 р.

Прийнято до друку: 16 вересня 2019 р.

e-mail: rubinodessa@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-14(42)-4-10

Деркач Т. В. Тенденції просторово-часових змін міжнародних резервів країн світу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, вересень 2019. № 14(42). С. 4–10.

УДК: 339.722:336.743.22

JEL-класифікація: E 440 H 110 O 100 P 430

Деркач Тетяна Вадимівна,

доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИХ ЗМІН МІЖНАРОДНИХ РЕЗЕРВІВ КРАЇН СВІТУ

У статті наведено результати дослідження міжнародних (золотовалютних) резервів (ЗВР), мета створення, та їх складові. Проведений аналіз сучасних тенденцій динаміки і структури ЗВР країн світу з ранжуванням резервів по трьом критеріям: по загальній величині резервів, за запасами золота в тонах, за часткою золота у сумі резервів. На основі аналізу зроблені висновки про географічну концентрацію золотовалютних резервів: більше половини загальної суми резервів країн світу формують лише шість країн. Виявлено тенденцію зростання резервів, відображені темпи зростання в цілому і по окремих країнах, побудований рейтинг країн, визначені лідери зростання. Проводиться також аналіз і ранжування країн за часткою золота в сумі міжнародних резервів. Зроблено загальний висновок щодо процесів конвергенції ЗВР країн світу. Досліджені новітні зміни у ЗВР України. Визначено напрямки подальших досліджень просторово-часових змін ЗВР.

Ключові слова: золотовалютні (міжнародні) резерви (ЗВР); динаміка і структура ЗВР країн світу; частка золота в складі ЗВР; світові запаси золота; структура і обсяг ЗВР України.

Деркач Татьяна Вадимовна,

доктор экономических наук, заведующая кафедрой менеджмента
Международного гуманитарного университета

ТЕНДЕНЦИИ ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ МЕЖДУНАРОДНЫХ РЕЗЕРВОВ СТРАН МИРА

В данной статье приведены результаты исследования международных (золотовалютных) резервов (ЗВР), цели создания и их состав. Проведен анализ современных тенденций динамики и структуры ЗВР стран мира с ранжированием резервов по трем критериям: по общей величине резервов, по запасам золота в тоннах, по доле золота в сумме резервов. На основе проведенного анализа сделаны выводы о географической концентрации золотовалютных резервов: больше половины общей суммы резервов стран мира формируют лишь шесть стран. Выведена тенденция роста резервов, отражены темпы роста в целом и по отдельным странам, выстроен рейтинг стран, определены лидеры роста. Проводится также анализ и ранжирование стран по доле золота в сумме международных резервов. Сделан общий вывод о процессах конвергенции ЗВР стран мира. Исследованы новейшие изменения в ЗВР Украины. Определены направления дальнейших исследований пространственно-временных изменений ЗВР.

Ключевые слова: золотовалютные (международные) резервы (ЗВР); динамика и структура ЗВР стран мира; доля золота в составе ЗВР; мировые запасы золота; структура и объем ЗВР Украины.

Tetiana Derkach,

Doctor of Economic Sciences, Head of the Department of Management International Humanitarian University

MODERN TENDENCIES OF SPATIAL-TEMPORARY CHANGES IN THE INTERNATIONAL RESERVES OF THE COUNTRIES OF THE WORLD

The purpose of the paper is to study the spatiotemporal changes in the dynamics and size of the leading countries of the world and Ukraine's official international (gold and currency) reserves, as well as to compare the structural indicators of the latter.

The relevance of research in terms of size, structure and international comparison of OIR (official international reserves) of Ukraine with the countries of the world is substantiated by the ability of international reserves to ensure the stability of the economy and its sustainable development, primarily due to the stabilization of the financial market through the country's monetary policy.

A comparative analysis of the spatiotemporal changes of the OIR of the countries of the world actualizes the institutional approach in the study of the problems of the OIR development in general. The relevance of research towards the size, structure, and comparison of gold and foreign exchange reserves of Ukraine with the countries of the world is increasing.

Priority in the study of the OIR by public administration has, to a certain extent, caused a lack of attention to the problems of spatiotemporal differentiation of the countries of the world by the size and structure of international reserves. Also, a simple ranking does not reflect tectonic shifts in the global financial system at the level of countries and regions.

This article presents the results of a study researching the essence of the term official international (gold and currency) reserves (OIR), its composition and purpose of creation. The analysis of the dynamics and structure of the OIR of the countries of the world with the ranking of reserves according to three criteria: the total reserves, the gold reserves in tons, the share of gold in the total reserves. Analysis and ranking of countries by the share of gold in the number of international reserves is also carried out.

Results. The analysis of the value of the OIR of the countries of the world in the dynamics during the study period revealed the main tendencies, namely the changes of the countries in the world ranking and Ukraine's place in it.

Based on the analysis, conclusions are made about the geographical concentration of gold and foreign exchange reserves: more than half of the total reserves of the world are formed by six countries. The conclusion is made about the growth of gold reserves, the growth rates are reflected in general and for individual countries, the rating of countries is built, the leaders of growth are identified.

The distribution of the top 20 countries in terms of OIR volumes is the result of the concentration of the lion's share of them in a very limited number of leading countries. The first six countries (China, Japan, Switzerland, Saudi Arabia, the USA, Russia) are followed by mostly newly industrialized countries (NICs) – India, South Korea, Brazil, Singapore, Thailand, Mexico, Indonesia. A rather compact group of countries is created by the old highly developed countries – Germany, France, Italy, Great Britain. An occurrence of the Czech Republic, Poland and the hi-tech country Israel in the top twenty countries is symptomatic. Thus, in the world OIR, there are groups (clubs) of countries divided by specific socio-economic typological features.

The structure of the NBU's foreign exchange reserves has been investigated according to the IMF. The dynamics of international reserves of Ukraine for 2009-2019 is analyzed. Two waves in the dynamics of Ukraine's international reserves have been identified, and in the whole, for the period under review, there is a negative tendency to decrease the amount of Ukraine's international reserves, with the linear speed of their decrease amounting to USD 1354.7 million per year.

The study of the structure of the OIR showed that gold becomes a significant component of the OIR in an unstable world economic situation. The first twenty countries of the world are analyzed for gold reserves and the place of Ukraine is determined. The conclusion was made about the tendency of growth of reserves, reflected the growth rates in the whole and in individual countries, the rating of the countries, the leaders of growth were determined.

As for the top 20 countries, the spatial-temporal changes in their OIR share of gold are, first, the result of historical (genetic) factors and traditions, and, second, crisis states, economic volatility, etc. Most developed countries have a high proportion of gold in the reserves. The largest owner of the gold reserve is the United States.

The spatiotemporal changes of the OIR of the countries of the world are conditioned by the deep processes of socio-economic convergence/divergence that require further research.

Methodology. The research is based on a systemic approach with the use of the broad spectrum of qualitative and quantitative methods of analysis of statistic data, comparative analysis, methods of induction, deduction, and generalization.

Key words: gold and foreign exchange (international) reserves; the dynamics and structure of the official international reserves of countries of the world; the share of gold in the OIR; world gold reserves; structure and volume of the OIR of Ukraine.

Постановка проблеми. Міжнародні резерви мають важливе значення, оскільки вони є суттєвою функціональною системою що здатна забезпечити сталий розвиток економіки, в першу чергу, за рахунок стабілізації фінансового ринку через грошово-кредитну та валютну політику країни. Порівняльний аналіз просторово – часових змін золотовалютних резервів (ЗВР) країн світу актуалізує інституційний підхід у дослідженні проблем розвитку ЗВР в цілому. Зростає і актуальність досліджень в напрямку величини, структури та порівняння золотовалютних резервів України з країнами світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пильну увагу до ЗВР приділяють як вчені-науковці, так і економісти-практики багатьох країн світу. Теоретичні та практичні аспекти функцій ЗВР та управління міжнародними резервними активами розглядаються в працях таких зарубіжних вчених як: Р. Алібера, К. Блекмена, Д. Вільямсона, А. Грінспена, П. Доунза, М. Дулі, М. Келлі, Н. Кійотакі, Р. Кларка, К. Матсуями, Д. Мюррея, М. Пембро, С. Пітерман, Д. Сінкі, В. Сміт, Д. Френкеля, Д. Хілі та ін.

Серед вітчизняних вчених роль та функції міжнародних резервів досліджували О. Дзюблюк [4], питання визначення оптимального рівня ЗВР розглядаються в публікаціях О. Лупіна [9], загальний механізм управління ЗВР висвітлено в працях Ф. Журавки [5], О. Лупіна [9] та ін. Дослідженням ролі та функціям золота як частини ЗВР у сучасній економіці присвячено праці В. Катасонова [8].

Роботи зазначених авторів сприяли розширенню уявлень про золотовалютні резерви, а також удосконаленню методології та інструментарій досліджень, проте в сучасному світі, який швидко змінюється, необхідно ретельно відстежувати тенденції у змінах ЗВР країн світу для своєчасного коригування економічної та фінансової політики, що дозволить посилювати конкурентоспроможність національної економіки України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Пріоритет у дослідженні ЗВР питань державного управління зумовив, певною мірою, нестачу уваги до проблем просторово-часової диференціації країн світу за величиною та структурою міжнародних резервів. Також й просте ранжування не відбиває тектонічних зрушень у світовій фінансовій системі на рівні країн та регіонів.

Мета статті полягає в дослідженні просторово – часових змін динаміки та розмірів міжнародних (золотовалютних) резервів провідних країн світу та України, а також у співставленні структурних показників ЗВР.

Виклад основного матеріалу. Під міжнародними резервами або міжнародними резервними активами розуміють золотовалютні резерви. Золотовалютні резерви – це високоліквідні активи, що швидко конвертуються в грошові кошти і знаходяться під контролем грошових і фінансових властей (державних органів грошово-кредитного та фінансового регулювання). До складу золотовалютних резервів входять три складові: кошти в іноземній валюті, запаси монетарного золота та резерви в Міжнародному валютному фонді. Золотовалютні резерви використовуються для здійснення міжнародних розрахунків, фінансування дефіциту платіжного і торгового балансів країни; погашення зовнішніх боргів держави, здійснення валютних інтервенцій з метою стабілізації курсу національної валюти, формування запасу ліквідності і для інших цілей.

Міжнародні резерви – це один з ключових макроекономічних показників для більшості країн світу. Головними цілями створення золотовалютних резервів є гарантування платоспроможності країни при здійсненні міжнародних розрахунків і підтримання необхідного рівня валютного курсу національної валюти, а також збереження стійкості та стабільності економіки країни.

Проведений авторами аналіз величини ЗВР країн світу в динаміці за період 2013–2017 рр. (табл. 1) дозволив виявити наступні тенденції. На першому місці за загальним обсягом ЗВР серед країн світу знаходиться Китай, резерви якого перевищують 3 трлн дол. США і зменшилися з 2013 р. на 585 318 або 15,3% (з 3821000 млн дол. США до 3235682 млн дол. США). Загальна величина міжнародних резервів країн світу в 2017 р склала близько 11978927 млн дол. США., таким чином, частка Китаю в цій величині склала більше 27%. ЗВР Китаю в 2017 році в 2,5 рази більше, ніж ЗВР Японії, яка знаходиться на протязі всього аналізованого періоду на другому місці з величиною резервів у розмірі 1264141 млн дол. США і зменшенням в порівнянні з 2013 р. на 3859 млн дол. США або на 0,3%.

У трійку лідерів в 2013–2015 рр. входила також Саудівська Аравія, яка у 2016–2017 рр. поступилася Швейцарії, причому у 2017р. в порівнянні з 2016 р. розрив між ними ще збільшився. В 2017 р. частка Саудівської Аравії становили 4,6% в загальній сумі міжнародних резервів країн світу. В 2017 р. почесну третю сходинку зайняла Швейцарія з обсягом ЗВР в розмірі 811031 млн дол. США. Ця європейська країна ще у 2009 р. не входила навіть до десятки лідерів, величина її ЗВР дорівнювала 135001 млн дол. США, таким чином, зростання ЗВР Швейцарії склало 600,8%, інакше кажучи її ЗВР зросли більш ніж в шість разів. У двадцятці перших за сумою ЗВР в 2017 р. таких темпів зростання не було в жодній країні.

Статистичні ресурси наводять дані про міжнародні резерви по 251 країні, в табл. 1 відображені дані лише по 20 країнам, що мають найбільші суми резервів на 2017 рік та Україні.

За даними таблиці можна судити про те, що із загальної суми ЗВР країн світу, більше половини (6742131 млн дол. США або 56,3%) формують всього 6 країн, відображених в таблиці під номерами 1-6. В динаміці сума ЗВР всіх країн світу в 2017 в порівнянні з 2016 р. зросла на 7,4%, але ряд країн двадцятки перевищили цей темп зростання. Наприклад, ЗВР Швейцарії вирости на 19,4%, Німеччини – 17,9%, Росії – 14,8%, Індії – 14,1%, Сінгапуру – 13,%, Італії та Великобританії – 11,8% США – 11,2%, Мексики – 8,7%. При цьому лідером зростання, як бачимо, стала Швейцарія.

При розгляді ЗВР важливо зупинитися на їх структурі. Найбільш інерційним компонентом ЗВР в умовах нестабільної світової економічної ситуації стає золото.

Як бачимо за досліджуваний період перша четвірка лідерів залишається незмінно. П'яту сходинку до 2019 року займав Китай, але на початку 2019р. він поступився Росії. Сьому, восьму та дев'яту позиції займають Швейцарія, Японія та Нідерланди відповідно.

Серед ТОП-10 країн з найбільшими золотими резервами в світі в 2019р. в порівнянні з 2000 р. в абсолютних одиницях і за темпами зростання лідирують Росія (+1728,6 т), Китай (+1351,7 т) та Індія (+240,8 т). Незначний приріст відбувся в Японії (+1,72 т) та в Італії (+ 0,04 т). США, Німеччина, Нідерланди, Франція та Швейцарія за цей період зменшили свої золоті запаси: відповідно на 3,54 т, 98,9 т, 299,35 т, 588,6 т, 1379,34 т.

Як бачимо за досліджуваний період перша четвірка лідерів залишається незмінно. П'яту сходинку до 2019 року займав Китай, але на початку 2019 р. він поступився Росії. Сьому, восьму та дев'яту позиції займають Швейцарія, Японія та Нідерланди відповідно.

Таблиця 1

Суми золотовалютних резервів першої двадцятки країн світу за 2013–2017рр., млн.дол. США [6]

Рейтинг країн у 2013 р.		Рейтинг країн у 2014 р.		Рейтинг країн у 2015 р.		Рейтинг країн у 2016 р.		Рейтинг країн у 2017 р.	
Китай	3821000	Китай	3980000	Китай	3217000	Китай	3097658	Китай	3 235 682
Японія	1268000	Японія	1267000	Японія	1261000	Японія	12165199	Японія	1 264 141
Саудівська Аравія	739500	Саудівська Аравія	756100	Саудівська Аравія	660100	Швейцарія	678910	Швейцарія	811 031
Швейцарія	536300	Швейцарія	536300	Швейцарія	545500	Саудівська Аравія	547261	Саудівська Аравія	547 261
Росія	515600	Тайвань	429400	Тайвань	425300	США	405942	США	451 285
Тайвань	414500	Росія	418900	Росія	377800	Росія	377052	Росія	432 731
Бразилія	378300	Бразилія	381000	Індія	370700	Південна Корея	361694	Індія	412 614
Південна Корея	341800	Корея Південна	364800	Південна Корея	368500	Бразилія	370154	Південна Корея	388 805
Гонконг	311200	Гонконг	324000	Бразилія	359400	Індія	364984	Бразилія	373 956
Індія	295000	Індія	309200	Гонконг	341300	Сінгапур	251058	Сінгапур	285 000
Сінгапур	273100	Сінгапур	279700	Сінгапур	262000	Німеччина	171772	Таїланд	202 538
Німеччина	248900	Мексика	200200	Мексика	204100	Мексика	184031	Німеччина	199 983
Франція	198700	Німеччина	198200	Німеччина	192800	Таїланд	177974	Мексика	175 470
Алжир	192500	Алжир	193600	Алжир	155700	Франція	145866	Франція	156 322
Італія	181700	Таїланд	164000	Таїланд	148600	Італія	135133	Італія	151 120
Таїланд	167200	Італія	145500	Франція	143500	Великобританія	134932	Великобританія	150 858
Мексика	167100	Франція	144900	Італія	142200	Алжир		Чехія	147 976
США	150200	США	144600	США	130100	Індонезія	116370	Індонезія	130 215
Малайзія	139400	Малайзія	133400	Туреччина	118300	Польща	114329	Польща	113 267
Лівія	120900	Туреччина	132000	Великобританія	107700	Туреччина		Ізраїль	113 010
Україна (57 місце)	21950	Україна (61 місце)	18370	Україна (72 місце)	13150	Україна (59 місце)	15537	Україна (56 місце)	18 811

Проаналізуємо першу двадцятку країн світу за запасами золотих резервів та визначимо місце України (табл. 2).

Міжнародні резерви України розділені на дві частини: резерви, що знаходяться в веденні Національного банку України, і резерви, що знаходяться у веденні уряду. Незважаючи на такий поділ, в літературі, як правило, при аналізі золотовалютних (міжнародних) резервів розглядається їх загальна величина, без поділу на частини за належністю.

На сайті Міністерства фінансів України є таке визначення міжнародних резервів: «Золотовалютні резерви (скорочено – ЗВР, вони ж – міжнародні валютні резерви, вони ж – офіційні резервні активи) – зовнішні високоліквідні активи, що знаходяться під наглядом держави. Золотовалютні резерви (офіційні резервні активи) розраховуються в доларах США. Резерви можуть використовуватися для здійснення міжнародних розрахунків і платежів, покриття дефіциту платіжного балансу, стабілізації курсу національної валюти на міжнародних ринках, тощо» [10].

Згідно з Положенням про політику управління міжнародними (золотовалютними) резервами України [3], міжнародні резерви складаються з таких активів: монетарне золото; СПЗ; резервна позиція в МВФ; іноземна валюта у вигляді банкнот і монет або кошти на рахунках за кордоном; цінні папери (крім акцій), що оплачуються в резервній валюті; будь-які інші міжнародно визнані резервні активи за умови забезпечення їх надійності та ліквідності.

Для управління міжнародними резервами в Україні законодавчо визначено цілі і принципи управління міжнародними (золотовалютними) резервами України та побудовані інституційні й операційні основи управління ЗВР. Серед нормативно-правових актів основними є: Положення про політику управління міжнародними (золотовалютними) резервами України, Закони України «Про Національний банк України», «Про державне регулювання видобутку виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» [1–3].

Таблиця 2

Суми золотих запасів першої двадцятки країн світу за 2016–2019 рр., млн.дол. США [7]

Рейтинг країн у 2016 р.			Рейтинг країн у 2017 р.			Рейтинг країн у 2018 р.			Рейтинг країн у 2019 р.		
Країна	золотий запас, т	% золота в ЗВР	Країна	золотий запас, т	% золота в ЗВР	Країна	золотий запас, т	% золота в ЗВР	Країна	золотий запас, т	% золота в ЗВР
США	8133,46	72,2	США	8133,5	73,8	США	8133,5	73,8	США	8133,46	74,8
Німеччина	3380,98	66,3	Німеччина	3377,9	67,6	Німеччина	3373,6	70,2	Німеччина	3369,7	70,1
Італія	2451,84	64,0	Італія	2451,8	67,2	Італія	2451,8	67,2	Італія	2451,84	66,3
Франція	2435,63	60,1	Франція	2435,8	61,5	Франція	2436	64,9	Франція	2436	60,2
Китай	1762,31	1,8	Китай	1842,6	2,2	Китай	1842,6	2,4	Росія	2113	18,5
Росія	1414,5	13,0	Росія	1615,2	15,2	Росія	1838,8	17,7	Китай	1852,5	2,4
Швейцарія	1040,06	6,0	Швейцарія	1040	5,6	Швейцарія	1040	5,4	Швейцарія	1040,06	5,4
Японія	765,22	2,1	Японія	765,2	2,3	Японія	765,22	2,5	Японія	765,22	2,5
Нідерланди	612,45	54,6	Нідерланди	612,5	62,8	Нідерланди	612,5	66,3	Нідерланди	612,5	65,6
Індія	557,75	5,4	Індія	557,8	5,7	Туреччина	564,8	21,8	Індія	598,6	6,2
Туреччина	515,52	15,7	Тайвань	423,6	3,5	Індія	558,1	5,6	Тайвань	423,63	3,6
Тайвань	423,63	3,3	Португалія	382,5	56,4	Тайвань	423,63	3,7	Португалія	382,51	63,2
Португалія	382,51	67,2	Туреччина	377,1	13,1	Португалія	382,51	61	Казахстан	350,4	46,6
Венесуела	361,02	65,8	Саудівська Аравія	322,9	2,2	Саудівська Аравія	322,9	2,7	Саудівська Аравія	323,1	2,6
Саудівська Аравія	322,9	1,7	Великобританія	310,3	8,5	Великобританія	310,25	8,5	Великобританія	310,25	7,4
Великобританія	310,25	8,2	Ліван	286,8	19,8	Казахстан	301	40,2	Ліван	286,83	21
Ліван	286,83	19,8	Іспанія	281,6	16,5	Ліван	286,83	21,3	Іспанія	281,58	16,4
Іспанія	281,58	17,8	Австрія	280	44,4	Іспанія	281,58	16,9	Австрія	280	49,7
Австрія	279,99	42,9	Казахстан	258,1	32,1	Австрія	280	54	Туреччина	253,5	12,7
Бельгія	227,43	32,2	Бельгія	227,4	35,7	Бельгія	227,43	36,1	Бельгія	227,43	34,8
Україна (52 місце)	27,37	7,0	Україна (53 місце)	25,5	6,0	Україна (51 місце)	25,5	5,6	Україна (53 місце)	24,3	4,8

Станом на кінець квітня 2019 Україна мала резервні активи на суму 20524,72 млн дол. США. Повністтю структуру золотовалютних резервів НБУ за даними МВФ наведено на рис. 1.

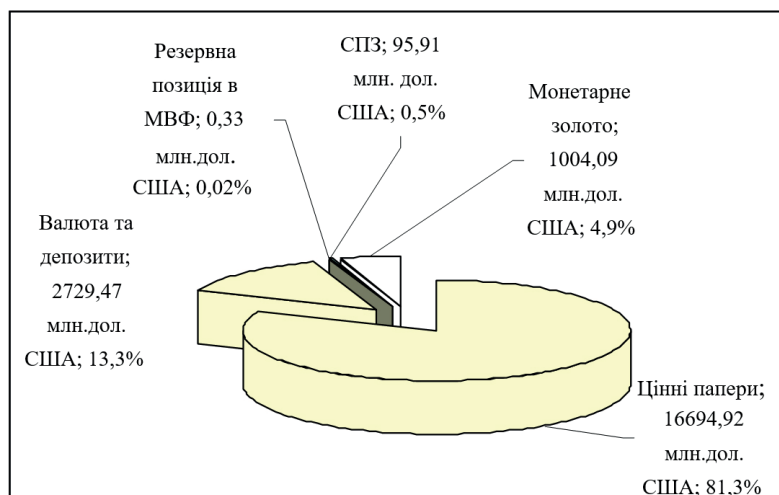

Рис.1 Офіційні міжнародні ЗВР України на 30 квітня 2019 р.(млн. дол США) [10]

Як бачимо з рисунку, левава частка міжнародних резервів України представлена цінними паперами, 1/7 ЗВР – це валюта та депозити, монетарне золото становить лише 1/20 частину, а резервна позиція в МВФ та СПЗ зовсім незначні.

Проаналізуємо динаміку міжнародних резервів України за 2009-2019рр. (рис. 2). З кінця світової фінансової кризи 2008–2009 рр. в динаміці міжнародних резервів України можна спостерігати 2 хвили:

2009-III кв. 2014 рр. та IV кв. 2014–2019 рр. Не дивлячись на піднесення величини ЗВР у 2018 році, на початку 2019 року відбулось їх зменшення. В цілому за весь досліджуваний період простежується негативна тенденція щодо зниження суми міжнародних резервів України, причому лінійна швидкість їх зменшення становить 1354,7 млн дол. США на рік. Динаміка величини ЗВР України за своєю конфігурацією наближається до поліноміальної кривої (коефіцієнт апроксимації $R^2=0,94$).

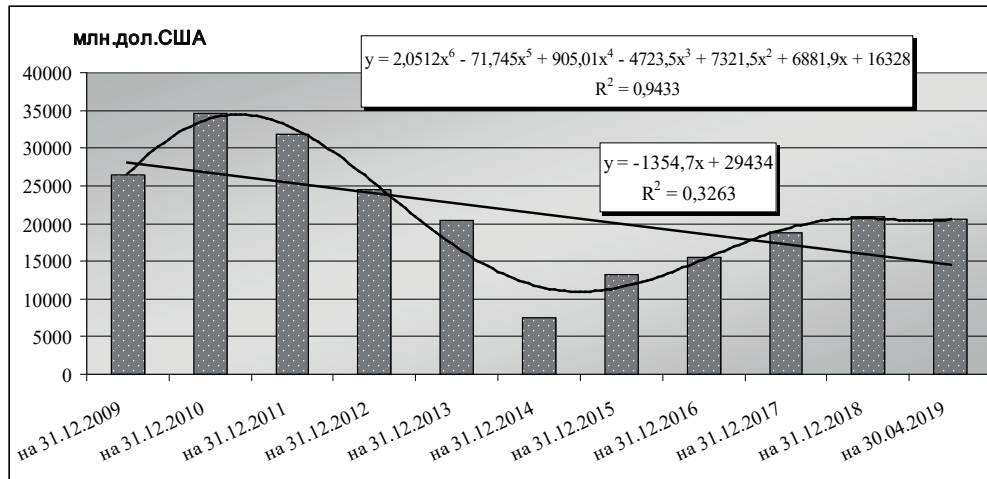

Рис. 2. Динаміка міжнародних резервів України за період 2009-2019рр. (млн дол. США) [10]

Україна в загальносвітовому рейтингу за сумою ЗВР в 2017р. посідає 56 сходинку. Її міжнародні резерви (18811 млн дол. США) в 172 рази менше, ніж ЗВР Китаю. За підсумками 2017 р. Україна покращила свій результат в порівнянні з 2016 р., тоді її ЗВР були рівні 15537 млн дол. США. В 2017 р. частка України в загальносвітовому результаті складає лише 0,16%. Єдине, що може надати оптимізму – це стійке підвищення рейтингу України з 2015 р.: з 72 сходинки наша країна перемістилась на 59 у 2016 р. та зайняла 56 у 2017 р. Це при тому, що з докризового 2013 року ми спостерігали неухильне падіння: з 57 місця у 2013 р. до 61 у 2014 р. та до 72 у 2015 р.

Україна в загальносвітовому рейтингу за сумою ЗВР в 2017 р. посідає 56 сходинку. Її міжнародні резерви (18811 млн дол. США) в 172 рази менше, ніж ЗВР Китаю. За підсумками 2017 р. Україна покращила свій результат в порівнянні з 2016 р., тоді її ЗВР були рівні 15537 млн дол. США. В 2017 р. частка України в загальносвітовому результаті складає лише 0,16%. Єдине, що може надати оптимізму – це стійке підвищення рейтингу України з 2015 р.: з 72 сходинки наша країна перемістилась на 59 у 2016 р. та зайняла 56 у 2017 р. Це при тому, що з докризового 2013 року ми спостерігали неухильне падіння: з 57 місця у 2013 р. до 61 у 2014 р. та до 72 у 2015 р. Якщо порівняти темпи зростання світових ЗВР з темпами зростання ЗВР України можна побачити більш позитивну картину: в 2017р. в порівнянні з 2016 р. обсяг загальносвітових ЗВР зріс на 7,4%, а в Україні це зростання досягло 21%. В тому ж Китаї темп зростання ЗВР за ці роки становив 4,5%, в Росії – 14,8%, в Німеччині та Франції відповідно 8,7% та 7,2%.

Отже є ознаки підвищення обсягів ЗВР України починаючи із 2019 року що відбиває певну стабілізацію економіки нашої країни.

Україна почала формування золотого запасу лише з 2000 року. На початку 2019р. Україна мала 24,3 т золота у державній скарбниці, причому частка золота в золотовалютних резервах складала 4,8%. Якщо порівняти ці показники з аналогічними показниками розвинутих країн, то США – найбагатша держава в світі – має 8133,46 т з часткою золота у золотовалютних резервах 74,8%. В п'ятірку лідерів за запасами золота у державному резерві також входять Німеччина (3369,7 т та 70,1%), Італія (2451,84 т та 66,3%), Франція (2436 т та 60,2 %) та РФ (2113 т та 18,5%).

Обвал економіки, шалені темпи інфляції, масове безробіття, – все це не дозволило нашій країні в 90-х роках минулого сторіччя ставити за мету формування золотого запасу в скарбниці держави.

На початок 2019 р. в рейтингу золотого резерву в абсолютному вимірі Україна займає 53 сходинку серед інших країн світу (табл. 2), маючи золотий запас в 335 разів менший, ніж у світового лідера – США. За часткою золотого запасу в загальних золотовалютних резервах наша країна займає ще нижчу сходинку – 59, що менше відповідного показника Венесуели у 16 разів, яка лідирує в цьому рейтингу внаслідок особливої геополітичної та гео економічної ситуації (нафтове ембарго США та інші фактори) [7].

Порівняно з США, розвинутими країнами Європи та з РФ, Україна має замалий запас золота в резерві держави.

Висновки і пропозиції. Отже, за різними критеріями оцінки ЗВР ми бачимо різні рейтинги. Китай, що зміг акумулювати майже третину загальносвітових ЗВР, є незаперечним лідером за накопиченими міжнародними резервами. Але за темпом приросту ЗВР лідирує суто «банківська країна» – Швейцарія.

Розподіл перших 20-ти країн світу за обсягами ЗВР є результатом концентрації лівової частки їх у дуже обмеженому колі країн-лідерів. За першими шістьма країнами (Китай, Японія, Швейцарія, Саудівська Аравія, США, Росія) йдуть, переважно, нові індустріальні країни (НІК) – Індія, Південна Корея, Бразилія, Сінгапур, Таїланд, Мексика, Індонезія). Досить компактно групу країн створюють старі високорозвинені країни – Німеччина, Франція, Італія, Велика Британія. Симптоматична поява у двадцятці Чехії, Польщі та країни хай-тек Ізраїлю. Таким чином у світових ЗВР відокремлюються групи (клуби) країн за особливими соціально-економічними типологічними рисами.

Золото у складі золотовалютних резервів держав разом із ЗВР в цілому, як і раніше виконує функції стабілізації національних валют, а також стратегічних фінансових активів, використання яких пов'язується з надзвичайними обставинами як в економічній сфері, так і поза нею.

Просторово-часові зміни частки золота у ЗВР першої 20-ки є результатами дії історичних (генетичних) факторів та традицій, по-перше, по-друге кризових станів, волатильності динаміки економіки тощо. У більшості розвинених країн в ЗВР висока частка золота. Найбільшим власником золотого запасу є США. Американська валютна стратегія традиційно була спрямована на накопичення золота, особливо в умовах, коли долар мав офіційний статус резервної валюти. Це пов'язано з тим, що золото використовується США як спосіб зробити долар більш стабільним. Європа також ще з давніх часів зберігає у золоті більше 50% своїх ЗВР.

Для забезпечення економічної стабільності та реальної незалежності Україні необхідно розробити довгострокову «золоту політику», побудовану на урахуванні національних інтересів, що дозволить пов'язувати в єдине ціле питання внутрішньої та зовнішньої політики. Дослідження слід спрямувати на пошук шляхів підвищення рівня міжнародних резервів та частки золота в них.

Заключний висновок – просторово-часові зміни ЗВР країн світу обумовлені глибинними процесами соціально-економічної конвергенції/дивергенції що потребує подальших досліджень.

Література:

1. Про державне регулювання видобутку виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України від 18.11.1997, № 637/97-ВР (в редакції від 28.12.2015). / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80>. (дата звернення: 02.07.2019).
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999, № 679-XIV (в редакції від 07.02.2019). / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст.238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. (дата звернення: 25.06.2019)
3. Положення про політику управління міжнародними (золотовалютними) резервами України/ Рішення Правління національного банку України від 26.04.2018 № 229-рш. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr229500-18>
4. Дзюблюк О. В. Валютна політика: підручник. Київ: Знання, 2007. 422 с.
5. Журавка Ф. О. Механізм реалізації валютної політики в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит; Українська академія банківської справи Національного банку України. Суми, 2009. 418 с.
6. Золотовалютные резервы стран мира. URL: <https://nonews.co/directory/lists/countries/gold>. (дата звернення: 10.06.2019).
7. Золотой запас стран мира. URL: http://gold-silver.com.ua/gold/gold_reserves_of_the_world.html (дата звернення: 11.06.2019).
8. Катасонов В. Ю. Золото в экономике и политике России. Москва, 2009. 286 с.
9. Лулін О. Б. Управління Золотовалютними резервами Національного банку України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 – Фінанси, грошовий обіг і кредит; Академії державної податкової служби України. Ірпінь, 2002. 17 с.
10. Офіційний сайт міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/assets/> (дата звернення: 17.06.2019).